

Danskfagets metoder

Nykritisk metode

Oprindelse: Nykritisk metode stammer fra USA og blev populær i Danmark i 1960'erne, som en modreaktion til den biografiske metode.

Grundprincip: Teksten skal analyseres på egne præmisser, uafhængigt af forfatterens liv og baggrund. Fokus er på tekstens autonomi.

Metodens betydning: Nykritikken har haft stor indflydelse på litteraturundervisningen, især når det kommer til nærlæsning af tekster.

Lag i teksten: Teksten ses som opbygget af flere lag, der er forbundet med hinanden. Lagene skal forstås i samspil for at nå frem til en samlet forståelse af værkets tema eller budskab.

Nærlæsning indebærer ofte at fokusere på de forskellige "lag" i teksten:

- Hvem er fortælleren? Er det en jeg-fortæller eller en alvidende fortæller?
- Er fortælleren troværdig, og hvordan kan du vide det?
- Hvem ser vi historien igennem?

Små observationer som disse hjælper dig med at forstå tekstens overordnede budskab

Fordele: Metoden giver mulighed for en dybdegående nærlæsning, hvor du analyserer tekstens enkeltdele nøje.

Ulemper: Nykritikken ignorerer tekstens historiske og kulturelle kontekst samt forfatterens intentioner, hvilket ifølge kritikere kan være vigtigt for at forstå værket fuldt ud.

Biografisk metode

- Den biografiske metode er en af de ældste metoder inden for litteraturforskning og blev især brugt i Danmark i første halvdel af 1900-tallet.
- To måder at bruge metoden på:
 1. Den portrætterende: Du tegner et billede af forfatteren ud fra deres tekster.
 2. Den genetisk-historiske: Du forklarer teksten ved at se på begivenheder i forfatterens liv og deres mentale tilstand, da værket blev skrevet.
- I danskfaget bruges ofte den genetisk-historiske metode:
 - Du inddrager viden om forfatterens liv, fx gennem breve, interviews eller erindringer.
 - Dette hjælper med at se, om forfatterens oplevelser har påvirket temaer og motiver i teksten.
- Begrænsning:
 - Metoden virker kun, hvis du har nok information om forfatterens liv.
 - Hvis der mangler biografiske oplysninger, kan du risikere at gætte eller fokusere på forfatterens privatliv uden grund.
- Fordele ved metoden:
 - Giver dig bedre indsigt i den historiske kontekst og forfatterens oplevelser bag teksten.
 - Særligt nyttigt ved ældre tekster, hvor forfatterens liv og den tid, de levede i, kan styrke din analyse.
- Mange moderne forfattere skriver selvbiografisk i deres romaner:
 - Her kan det være relevant at inddrage viden om deres liv i din analyse.

Strukturalistisk metode

- Hvad er strukturalisme?
 - En videnskabsteori, der ser sociale fænomener som overfladefænomener styret af dybere strukturer.
 - Eksempel: Familien som et overfladefænomen er styret af grundlæggende kulturelle strukturer og regler.
- Sprog og strukturalisme

- Selv i daglige samtaler er der dybere sproglige strukturer, der styrer kommunikationen.
- Strukturalister mener, at sproget taler gennem os, snarere end os, der taler gennem sproget.
- Ferdinand de Saussure
 - Schweizisk sprogforsker, der adskiller mellem sprogbrug (det faktiske sprog) og det bagvedliggende sprogsystem.
 - Ifølge Saussure bestemmes ords betydning af deres forskel fra andre ord i sprogsystemet.
 - Eksempler: "mand" defineres i forhold til "kvinde", "dreng" i forhold til "pige".
- Strukturalistisk tekstanalyse
 - Ser på både overfladeniveau (karakterer, handlinger) og dybere strukturer.
 - Målet er at finde de grundlæggende strukturer, som teksten deler med andre tekster.
 - Tekster opbygger ofte temaer omkring modsætninger, hvor den ene side får positive værdier.
- Analyseeksempel
 - Strukturalistisk analyse begynder med at finde dybere modsætninger i teksten.
 - Der foretages en tematisk analyse af teksten.
 - Eksempel: Tematisk analyse af Johannes Jørgensens sang "Nu lyser løv i lunde" (1892), inspireret af Torben Kragh Grodal.

Psykoanalytisk metode

- Definition: Psykoanalysen er både en teori om, hvordan menneskers sind fungerer, og en metode til at behandle psykiske problemer.
- Udvikler: Sigmund Freud (1856-1939), østrigsk psykolog, udviklede teorien i slutningen af 1800-tallet og begyndelsen af 1900-tallet.
- Kernetæori:
 - Freuds psykoanalyse fokuserer på ubevidste processer, som han mente styrer størstedelen af din adfærd.

- Han sammenlignede psyken med et isbjerg: den bevidste del er toppen, og den store ubevidste del ligger under vandoverfladen.
- Personlighedens tre dele:
 - Det'et:
 - Født med det.
 - Handler om impulsive og driftsstyrede sider, der søger øjeblikkelig tilfredsstillelse.
 - Rummer også undertrykte oplevelser og følelser.
 - Jeg'et:
 - Udvikles i barndommen.
 - Den bevidste del, orienteret mod verden udenfor.
 - Styres af fornuft og realisme, kan udsætte behov for senere tilfredsstillelse.
 - Har en censor, der forhindrer drifter og undertrykte oplevelser i at skabe angst.
 - Over-jeg'et:
 - Opstår samtidig med jeg'et i udviklingen.
 - Repræsenterer samvittighed, normer og idealer fra forældre.
 - Fungerer som dommer over jeg'et og det'et, kan skabe skyld, skam og selvbebrejdelse.
- Ubevidste processer:
 - Styrer meget af din adfærd.
 - Drifter og undertrykte materialer påvirker tanker, følelser og handlinger.
 - Jeg'et bruger energi på at beskytte sig mod dette.
 - Ubevidste materialer slipper igennem i form af drømme, fejludtalelser, handlinger, angst eller psykiske problemer.
- Anvendelse på litteratur:
 - Handler om at afdække det ubevidste i teksten, det der ligger skjult under overfladen.
 - Ifølge Freud er det forfatterens ubevidste tanker og følelser, der styrer teksten, ikke universelle sproglige strukturer.

- Litteraturanalyse:
 - Psykoanalysen kan bruges til at forstå de ubevidste motiver bag fiktive karakterer.
 - Undersøg, hvilke ubevidste drivkræfter der påvirker dem.
 - Overvej, hvad de har fortrængt og hvilke indre konflikter de kæmper med.
 - Identificer symboler eller metaforer i teksten, der kan pege på uerkendte sider hos personerne.

Socialhistorisk og ideologikritisk metode

- Introduktion: I 1960'erne opstod en ny tilgang i litteraturvidenskaben.
- Fokus: Analysere litteratur ud fra dens sociale og historiske kontekst.
- Oprindelse: Metoden blev påvirket af ungdomsoprøret og er præget af marxistisk kritik.
- Hovedidé: Undersøge hvordan etableret borgerlig litteratur støtter magthavernes ideer og værdier.
- Metodens formål:
 - Socialhistorisk: Forstå den sociale baggrund for teksterne.
 - Ideologikritisk: Kritisk analyse af ideologierne og værdierne i teksterne.
- Analyse:
 - Afdækning af klassekonflikter: Identificere magtstrukturer og klasse modsætninger.
 - Borgerlig påvirkning: Vise hvordan forfattere, ofte ubevidst, kan være påvirket af borgerlige ideer, der skjuler samfundsmæssige modsætninger.
- Eksempel fra 1960'erne:
 - Kritisk overfor børne- og ungdomslitteratur, som blev set som videreformidling af forældede borgerlige idealer.
 - Fremhævede kritisk realisme fra 1930'erne for dens ærlige skildringer af arbejderklassens liv.
- Nutidig relevans:
 - Selv om den marxistiske tilgang ikke er så udbredt i dag, er det stadig nyttigt at analysere tekster i deres sociale og historiske kontekst.
 - Vigtigt at afdække de holdninger og værdier, der er til stede i teksterne.

Læserorienteret metode

- Hovedidé: Hvordan du som læser påvirker din egen forståelse af en tekst.
- Fortolkning: Din baggrund, erfaringer og forventninger påvirker, hvordan du fortolker teksten.
- Forskelle i læsning: Forskellige læsere kan opleve og forstå den samme tekst på forskellige måder.
- Tomme pladser: Tekster har ofte "huller", som du selv skal udfylde, for eksempel:
 - Teksten starter midt i handlingen.
 - Der gives sparsomme oplysninger om personer og miljøer.
 - Teksten bruger billedsprog eller har en åben slutning.
- Underbestemtheder: Disse huller kræver, at du bruger dine egne erfaringer og viden til at forstå teksten.
- Overbestemtheder: Teksten har også bestemte betydninger og handlingsmønstre, som ikke kan ignoreres.
- Fælles erfaringer: Du deler mange erfaringer og kulturelle referencer med andre, hvilket fører til lignende fortolkninger.

Læs kapitlet om "Litterære metoder" i Håndbog til dansk, hvis du ønsker at få de forskellige metoder uddybet.